

niam id per similitudinem maxime tractatur, in reprehendendo conveniet simile id negare esse, quod conferetur, ei quicum conferetur. Id fieri poterit, si demonstrabitur diversum esse genere, natura, vi, magnitudine, tempore, loco, persona, opinione: ac si, quo in numero illud, quod per similitudinem afferetur, & quo in loco hoc genus, cuius causa afferetur, haberi conveniat, ostendetur. Deinde quid res cum re differat, demonstrabitur. Ex quo docebimus, aliud de eo, quod comparabitur, & de eo, quicum comparabitur, existimari oportere. Hujus facultatis maxime indigemus, cum ea ipsa argumentatio, quæ per inductionem tractatur, erit reprehendenda. Si judicatum aliquod inferetur, quoniam id ex his locis maxime firmatur; laude eorum, qui judicarunt; similitudine ejus rei, qua de agitur, ad eam rem, qua de judicatum est; commemorando non modo non esse reprehensum judicium, sed ab omnibus approbatum; & demonstrando, difficilius, & majus fuisse id judicatum, quod afferatur, quam id, quod infertur: ex contrariis locis, si res aut vera, aut verisimilis permittet, infirmari oportebit. Atque erit observandum diligenter, ne nihil ad id, quod agatur, pertineat id, quod judicatum sit: & videndum est, ne ea res proferatur, in qua sit offensum, ut de ipso, qui judicavit, judicium fieri videatur.

Oportet autem animadvertere, ne, cum aliter multa sint judicata, solitariam aliquod, aut rarum judicatum afferatur: nam his rebus auctoritas judicati maxime potest infirmari. Atque ea quidem argumenta, quæ quasi probabilia sumuntur, ad hunc modum tentari oportebit.

XLV. Quæ vero sicuti necessaria inducentur, ea si forte imitabuntur modo necessariam argumentationem, neque erunt ejusmodi, sic reprehenduntur. Primum complexio⁹⁰, quæ, utrum concesseris, debet tollere, si vera est, nunquam reprehenditur; si falsa, duobus modis, aut conversione, aut alterius partis infirmatione. Conversione⁹¹, hoc modo:

Num

⁹⁰ Complexio] Quæ vox hoc in loco non argumenti conclusionem, ut supra, sed eam argumentandi formulam, cui nomen Di-

lemma dicitur, significat. Vide notam ad cap. 29. n. 65. Idem.

⁹¹ Conversione] Quæ voce Tullius hoc re-

Nam si veretur⁹², quid eum accuses, qui est probus?

Sin inverecundum animi ingenium possidet,

Quid eum accuses, qui id parvi auditu aestimat?

Hic, si vereri dixeris⁹³, si vereri non vereri, concludendum hoc putat, ut neget esse accusandum. Quod conversione sic reprehenditur: Immo vero accusandus est. Nam si veretur, accuses: non enim parvi auditu aestimabit. Sin inverecundum animi ingenium possidet, tamen accuses. Non enim probus est. Alterius autem partis infirmatione, hoc modo reprehenditur: Verum si veretur, accusatione tua correctus, ab errato recedet.

Enumeratio vitiosa intelligitur, si aut præteritum quiddam dicemus, quod velimus concedere, aut infirmum aliquid annumeratum, quod aut contra dici possit, aut causa non fit quare non honeste possimus concedere. Præteritum quiddam in ejusmodi enumerationibus: Quoniam habes istum equum, aut emeris oportet, aut hereditate possideas, aut munere acceperis, aut domi tibi natus sit, aut, si horum nihil est, furripueris necesse est. Sed neque emisti, neque hereditate venit, neque domi natus est, neque donatus est: necesse est ergo furripueris. Hoc commode reprehenditur, si dici possit ex hostibus equus esse captus, cujus præda sectio non venierit⁹⁴: quo illato, infirmatur enumeratio, quoniam id sit inductum, quod præteritum sit in enumeratione.

Tom. I.

G

XLVI. AL-

lutandi genus imprimis firmum intelligit, quod Græci ἀσπίδοιο (id est convertens, contra vertens, retorquens) appellant, atque id ipsum est quod in scholis vulgo dicimus retorquere argumentum. Hanc resellendi formulam memorat Aulus Gellius lib. 5. Noct. Attic. cap. 9. & 11. ubi & illustre profert ejus exemplum. Idem.

⁹² Nam si veretur] Jambici senarii sunt, ex Ennio sumpti. Nam auctor ad Herennium hos versus ipse quoque citat ex Ennio, lib. 2. cap. 26. Nescimus.

⁹³ Si vereri] Ita legendum: non, si vereri, ut eiderunt Lamb. & Gruet. Quis vero nesciat hoc fuisse scriptoribus librariis familiare erratum, ut quæ syllaba bis eodem in contextu legeretur, eam semel tan-

tum describerent? Olivarius.

* Præda sectio] Man. præda sectione venierit. Lamb. sectio venierit.

⁹⁴ Cujus præda sectio non venierit] Ita Veneti libri, id quod verum esse existimo: nam sectio vendi dicta. Ea autem erat pars honorum vel damnatorum vel hostium, quæ veluti ressecta esset de reliquis. Quod enim vetat hinc etiam vocabulum deducere, quamvis Alconii interpretationem non ignorem; quæ vulgo adfertur. Ille igitur equus, qui in publicam prædam non esset deductus, jure belli acquiri potuit. Deduci autem non fuit necesse, non proposita præda sectione. Camerar. Gothofredus legendum censet quæ præda sectione venierit, aut potius quæ præda sectione venierit. Ego autem melius video

XLVI. Altero autem modo reprehenditur, si aut contra aliquid dicitur: hoc est, si, exempli causa, ut in eodem versetur, poterit ostendi hereditate venisse. Aut si extremum illud non erit turpe concedere; ut si quis, cum dixerint adversarii: Aut insidias facere voluisti, aut amico morem gessisti, aut cupiditate elatus es; amico se morem gessisse fateatur.

Simplex autem conclusio reprehenditur, si id, quod sequitur, non videatur necessario cum eo, quod antecessit, coherere. Nam hoc quidem, Si spiritum ducit, vivit: Si dies est, lucet: ejusmodi est, ut cum priore necessario posterius coherere videatur. Hoc autem, Si mater est, diligit: Si aliquando peccavit, nunquam corrigetur: sic conveniet reprehendi, ut demonstraretur non necessario cum priore posterius coherere. Hoc genus, & cetera necessaria, & omnino omnis argumentatio, & ejus reprehensio majorem quandam vim continet, & latius patet, quam hic exponitur: sed ejus artificii cognitio hujusmodi est, ut non ad hujus artis partem aliquam adjungi possit, sed ipsa separatim longi temporis, & magnæ atque arduæ cognitionis indigeat. Quare illa nobis alio tempore atque ad aliud institutum, si facultas erit, explicabuntur. Nunc his præceptionibus rhetorum ad usum oratorium contentos nos esse oportebit. Cum igitur ex iis, que funtuntur, aliquid non conceditur, sic infirmabitur.

XLVII. Cum autem, his concessis, complexio ex his⁹⁵ non conficitur, hæc erunt consideranda; num aliud conficiatur, aliud dicatur, hoc modo: Si, cum aliquis dicat se profectum esse ad exercitum, contraque eum quis velit hæc argumen-

deor mihi intelligere quid voluerit dicere Cicero, quam quibus id verbis dixerit. Nempce equus pervenit ad possessorem, neque istis modis, quos accusator enumeravit, neque etiam furio, sed quodam modo, qui in enumeratione non erat; qui est, equum ex hostibus esse captum & apud possessorem manifeste, quoniam prædæ, cujus pars erat equus, sectio non venerat. Nec minus Latine dicitur venire sectio, quam Cæsar ipse vendere universi oppidi sectionem, loco satis

noto apud eum de B. G. lib. 2. c. 33. Parum igitur refert quomodoque locus conficiatur, quoniam de sensu, ut credo, nobis securus esse licet. Ceterum gaudio mentis assentiri Camerarium, cujus adnotatione mihi demum lecta fuit, postquam huic loco jam adscripta erant superiora. Verburg. Vide P. Nannii Miscellan. lib. 9. cap. 1.

⁹⁵ Complexio ex his] Quod vocabulum hoc in loco & in sequentibus argumenti conclusionem significat. Capperonierius.

gumentatione uti: Si venisses ad exercitum, a tribunis militariis visus esses. Non es autem ab his visus. Non es igitur profectus⁹⁶ ad exercitum. Hic cum concesseris propositionem, & assumptionem⁹⁷, complexio est infirmanda. Aliud enim, quam cogebatur, illatum est.

Ac nunc quidem, quo facilius res cognosceretur, perspicuo & grandi vitio præditum posuimus exemplum: sed sæpe obscurius positum vitium pro vero probatur, cum aut parum memineris quod concesseris, aut ambiguum aliquod pro certo concesseris. Ambiguum si concesseris ex ea parte, quam ipse intellexeris, eam partem si adversarius ad aliam partem per complexionem velit accommodare; demonstrare oportebit, non ex eo, quod ipse concesseris; sed ex eo, quod ille fumpsit, confici complexionem, ad hunc modum: Si pecuniam indigetis, pecuniam non habetis. Si pecuniam non habetis, pauperes estis. Indigetis autem pecuniæ: mercaturæ enim, nisi ita esset, operam non daretis. Pauperes igitur estis. Hoc sic reprehenditur: Cum dicebas, Si indigetis pecuniæ, pecuniam non habetis; hoc intelligebam, Si propter inopiam in egestate estis, pecuniam non habetis: & idcirco concedebam. Cum autem hoc fumebas, Indigetis autem pecuniæ; illud accipiebam, Vultis autem pecuniæ plus habere. Ex quibus concessionibus non conficitur hoc, Pauperes igitur estis. Conficeretur autem, si tibi primo quoque hoc concessissem, Qui pecuniam majorem vellet habere, eum pecuniam non habere.

XLVIII. Sæpe autem oblitum putant, quid concesseris, & idcirco id, quod non conficitur, quasi conficiatur, in conclusione infertur, hoc modo: Si ad illum hereditas veniebat, verisimile est ab illo esse necatum. Deinde hoc approbat plurim-

⁹⁶ Non es igitur profectus] Concludi debuit: Igitur ad exercitum non venisti. Aliud est ad exercitum proficisci, sive itineri se committere ad exercitum; aliud est venire, sive pedem inferre in ipsa castra. Vitiostissima igitur conclusio, qua colligitur id quod nullatenus positum fuit sive in propositione, sive in assumptione. Nota est hæc

Logicorum regula: Nihil debet esse in consequente, quod non fuerit in antecedente. Præfatus.

⁹⁷ Propositionem & assumptionem] Id est, ambas præmissas; sive Majorem & Minorem, ut in scholis nunc loqui amant. Capperonierius.

plurimis verbis. Post assumunt, Ad illum autem hereditas veniebat. Deinde infertur, Ille igitur occidit. Id ex iis, quæ sumpserant, non conficitur. Quare observare diligenter oportet, & quid sumatur, & quid ex his conficiatur. Ipsum autem genus argumentationis, vitiosum his de causis ostenditur, si aut in ipso vitium erit, aut si non ad id, quod instituitur, accommodabitur. Atque in ipso vitium erit, si omnino totum falsum erit, si commune, si vulgare, si leve, si remotum, si mala definitio, si controversum, si perspicuum, ⁹⁸ si non concessum, si turpe, si offensum, si contrarium, si inconstans, si adversum.

Falsum est, in quo perspicue mendacium est, hoc modo: Non potest esse sapiens, qui pecuniam negligit. Socrates autem pecuniam negligebat. Non igitur sapiens erat. Commune est, quod nihilo magis ab adversariis, quam a nobis facit, hoc modo: Iccirco, Iudices, quia veram causam habebam, brevi peroravi. Vulgare est, quod in aliam quoque rem non probabilem, si nunc concessum sit, transferri possit, hoc modo: Si veram causam non haberet, vobis se, Iudices, non commisisset. Leve est, quod aut post tempus dicitur, hoc modo: Si in mentem venisset, non commisisset: aut perspicue rem turpem levi tegere vult defensione, hoc modo:

Cum te expetebant omnes, florentissimo regno reliqui: nunc desertum ab omnibus, summo periculo, sola ut restituum, paro. ⁹⁹

XLIX. Remotum est, quod ultra quam satis est, petitur, hoc modo: Quod si non P. Scipio Corneliam filiam Tib. Graccho collocasset, atque ex ea duos Gracchos procreasset, tantæ seditionis natæ non essent. Quare hoc incommodum Scipioni adscribendum videtur. Huiusmodi est illa quoque questio:

Uti.

⁹⁸ Si perspicuum] Quomodo ipso in argumento, si perspicuum erit, vitium tamen esse possit, magna cum perspicuitate docebit infra Tullius. Capper.

⁹⁹ Cum te expetebant, &c.] Verba Atrei

ad Thyestem, ex Ennio in tragedia Thyeste. Aut levis, aut nulla est defensio. Omnes te suffragiis adjuvabant: mea opera non erat adeo utilis: te deserui. Præf.

Utinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa cecidisset abiugna ad terram trahes! ¹⁰⁰

Longius enim repetita est, quam res postulabat. Mala definitio est, cum aut communia describit, hoc modo: Seditio est is, qui malus atque inutilis est civis. Nam hoc non magis seditiosi, quam ambitiosi, quam calumniatoris, quam alicujus improbi hominis vim describit. Aut falsum quiddam dicit, hoc pacto: Sapientia est pecuniæ acquirendæ intelligentia. Aut aliquid non grave, nec magnum continens, sic: Stultitia est immensæ gloriæ cupiditas. Est hæc quidem stultitia, sed ex parte quadam, non ex omni genere, definita. Controversum est, in quo ad dubium demonstrandum, dubia causa afertur ¹⁰¹; hoc modo:

Eboru, divi, quibus est potestas motus superum atque inferum,

Pacem inter sese conciliant, conferunt concordiam.

Perspicuum est, de quo non est controversia: ut, si quis, cum Orestem accuset, planum faciat, ab eo matrem esse occisam. Non concessum est, cum id, quod augetur, in controversia est, ut, si quis, cum Ulysssem accuset, in hoc maxime commoretur: Indignum esse, ab homine ignavissimo virum fortissimum, Ajacem, necatum. Turpe est, quod aut eo loco, in quo dicitur; aut eo homine, qui dicat; aut eo tempore, quo dicitur; aut iis, qui audiunt; aut ea re, de qua agitur, indignum, propter inhonestam rem, videtur. Offensum est, quod eorum, qui audiunt, voluntatem lædit: ut, si quis apud equites Romanos, cupidos judicandi, Cæpionis legem ¹⁰² judicariam laudet.

L. Contrarium est, quod contra ea dicitur, quæ ii, qui audiunt, fecerunt: ut, si quis apud Alexandrum Macedonem con-

¹⁰⁰ Utinam ne in nemore, &c.] Versus sunt, ex Euripidis Chresphonte. Muret. 2. ad Heren. cap. 22.

¹⁰¹ Dubia causa afertur] Argumentatio: Mihi succensere non debes: nam ut Dii inter se conveniant, ita neque inter nos ostidium esse deat. Rem dubiam confirmatus, adducit rem maxime dubiam; De-

orum scilicet concordiam. Versus Ennii sunt, ex Euripidis Chresphonte. Muret.

¹⁰² Cæpionis legem] Q. Servilius Cæpio, Consul anno U. C. 648. legem tulit, qua judicia quæ ad solos Equites C. Gracchus transfulerat, cum Senatoribus communicarentur. Præfatus.

contra aliquem urbis expugnatorem diceret, nihil esse crudelius, quam urbes diruere, cum ipse Alexander Thebas diruisset. Inconstans est, quod ab eodem de eadem re, diverse dicitur: ut, si quis, cum dixerit, qui virtutem habeat, eum nullius rei ad bene vivendum indigere, neget postea sine bona valetudine posse bene vivere: aut se amico adesse propter benevolentiam; sperare enim aliquid commodi ad se perventurum. Adversum est, quod ipsi causa aliqua ex parte officit, ut si quis hostium vim, & copias, & felicitatem augeat, cum ad pugnam milites hortetur.

Si non ad id, quod institutum est, accommodabitur aliqua pars argumentationis, horum aliquo in vitio reperietur. Si plura pollicitus, pauciora demonstrabit; aut si, cum totum debebit ostendere, de parte aliqua loquatur, hoc modo: Mulierum genus avarum est; nam Eriphyle auro viri vitam vendidit. Aut, si non id, quod accusabitur, defendet: ut, si quis, cum ambitus accusabitur, manu se fortem esse defendet; ut Amphion apud Euripidem: ¹⁰³: item apud Pacuvium, qui, vituperata musica, sapientiam laudat. Aut si res ex hominis vitio vituperabitur, ut, si quis doctrinam ex alicujus docti vitiis reprehendat. Aut si quis, cum aliquem volet laudare, de felicitate ejus, non de virtute dicat. Aut si quis rem cum re ita comparabit, ut alteram se non putet laudare, nisi alteram vituperarit: aut si alteram ita laudet, ut alterius non faciat mentionem. Aut si, cum de certa re quaeretur, de communi instituetur oratio: ut, si quis, cum aliqui deliberent, bellum geratur, an non, pacem laudet omnino, non illud bellum inutile esse demonstrat. Aut, si ratio alicujus rei reddetur falsa, hoc modo: Pecunia bonum est, propterea quod ea maxime vitam beatam efficiat. Aut si infirma, ut Plautus:

¹⁰³ Ut Amphion apud Euripidem] Ad ducit similitudinem. Non enim Amphion apud Euripidem accusatus de ambitu, manu se fortem esse defendit. Sed Amphion apud Euripidem in tragedia, quae non extat, & apud Pacuvium, cum sermonem de Musica cum Zerho instituit, non in eo, quod ceperat, desinit, sed ipsorum disputatio in

Ami-
sapientiae laudem consumitur. Quod autem Zethus cum Amphionis fratre apud Euripidem de Musica disputet, Athenaeus testis est, lib. 8. Huc fortasse spectant Horatiani versus, Epist. 18. lib. 1. ad Lollium, 41. *Nascimur*. Distingue igitur sic, apud Pacuvium: qui . . . . ut refectus est, quod ad Pacuvium, sed ab Amphionem.

*Amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus; verum in aetate utile
Et conducibile. Nam ego amicum hodie meum
Concastigabo pro commerita noxia,
Invitus, ni me id invitet ut faciam fides.* ¹⁰⁴

Aut eadem, hoc modo: Maximum malum est avaritia; multos enim ¹⁰⁵ magnis incommodis afficit pecuniae cupiditas. Aut parum idonea, hoc modo: Maximum bonum est amicitia; plurimae enim delectationes sunt in amicitia.

LI. Quartus modus erat reprehensionis, per quem contra firmam argumentationem, aequae firma, aut firmior ponebatur. Hoc genus in deliberationibus maxime versatur, cum aliquod, quod contra dicatur, aequum esse concedimus; sed id, quod nos defendimus, necessarium esse demonstramus. Aut cum id, quod illi defendant, utile esse fateamur; quod nos dicamus, demonstremus esse honestum. Ac de reprehensione haec quidem existimavimus esse dicenda. Deinceps nunc de conclusione ponemus.

Hermagoras digressionem deinde, tum postremam conclusionem ponit. In hac autem digressionem ille putat oportere quandam inferri orationem, a causa, atque a judicatione ipsa remotam, quae aut sui laudem, aut adversarii vituperationem contineat, aut in aliam causam deducat, ex qua conficiat aliquid confirmationis, aut reprehensionis, non argumentando, sed augendo per quandam amplificationem. Hanc si quis partem putarit orationis, sequatur Hermagoram licebit. Nam & augendi, & laudandi, & vituperandi praecipua a nobis partim data sunt, partim suo loco dabuntur. Nobis autem non placet hanc partem in numero reponi, quod de causa digredi, nisi per locum communem ¹⁰⁶, displicet: quo de genere posterior est dicendum. Laudes autem, & vituperationes non sepa-

¹⁰⁴ Amicum castigare, &c.] In Trinummo, Actu I. Sc. I. versu 1.

¹⁰⁵ Aut eadem. Malum est avaritia: multos enim] Ταυροδολία. Muretus.

¹⁰⁶ Nisi per locum communem] Locus communis hic significat orationis particulam, aut etiam oratiunculam, quae habetur de

virtutibus, aut in vitiis, personis non nominatis, & pertinet ad quoddam Rhetorices programma, quod Hermogeni sextum est. Tres alios loci communis significatus exposuimus ad Quintil. lib. 5. cap. 1. p. 263. not. 15. & cap. 13. pag. 326. not. 103. Cap. peronnerius.

separatim placet tractari, sed in ipsis argumentationibus esse implicitas. Nunc de conclusione dicemus.

LII. Conclusio est exitus, & determinatio totius orationis. Hæc habet partes tres, enumerationem, indignationem, conquestionem. Enumeratio est ¹⁰⁷, per quam res disperse, & diffuse dictæ, unum in locum coguntur, & reminiscendi causa, unum sub aspectum subjiciuntur. Hæc si semper eodem modo tractabitur, perspicue ab omnibus artificio quodam tractari intelligetur. Sin varie fiet, & hanc suspicionem & fatietatem vitare poterit. Quare tum oportebit ita facere, ut plerique faciunt propter facilitatem, singillatim unamquamque rem attingere, & ita omnes transire breviter argumentationes ¹⁰⁸. tum autem id, quod difficilius est, dicere, quas partes exposueris in partitione, de quibus te pollicitus sis dicturum, & reducere in memoriam, quibus rationibus unamquamque partem confirmaris: tum ab iis, qui audiunt, quærere, quid sit, quod sibi velle debeant demonstrari, hoc modo: Docuimus hoc, illud planum fecimus. Ita simul & in memoriam redibit auditor, & putabit nihil esse præterea, quod debeat desiderare.

Atque in his generibus (ut ante dictum est) tum tuas argumentationes transire separatim, tum id, quod artificiosius est, cum tuis contrarias conjungere; & cum tuam argumentationem dixeris, tum, contra eam quod afferebatur, quemadmodum dilueris, ostendere. Ita per brevem comparisonem, auditoris memoria & de confirmatione, & de reprehensione redintegrabitur. Atque hæc aliis actionis quoque modis variare oportebit. Nam cum ex tua persona enumerare possis, ut, quid, & quo quidque loco dixeris, admoneas: tum vero personam, aut rem aliquam inducere ¹⁰⁹, & enu-

¹⁰⁷ Enumeratio est] Ἀνακατατάξις Græci vocant, quia per summa dictarum rerum capita decurrit, ut docet Quintilian. lib. 6. cap. 1. pag. 351. ubi vide notas 5. & 8. Idem.

¹⁰⁸ Omnes transire breviter argumentationes] Ubi nota specialem verbi τὴν transire significatum. Græci dicerent διαρχεῖσθαι, διαρῶν, μετῆρχεσθαι, διεῖναι, id est, dicendo percurrere. Eodem sensu dixit Tullius pro Rosc. Amer. cap. 32. Sed in animo est leviter transire ac tantummodo perstringere unamquamque rem. Idem.

¹⁰⁹ Personam aut rem aliquam inducere] Idque per eam sententiarum figuram, cui nomen Προσώπων. Idem.

merationem ei totam attribuere. Personam, hoc modo: Nam si legis scriptor existat, & quærat a vobis, quid dubitatis; quid possitis dicere, cum vobis hoc & hoc sit demonstratum? Atque hic, item ut in nostra persona, licebit alias singillatim transire omnes argumentationes; alias ad partitiones singula genera referre; alias ab auditore, quid desideret, quærere; alias hæc facere per comparisonem suarum, & contrariarum argumentationum.

Res autem inducetur, si alicui rei hujusmodi, legi, loco, urbi, monumento attribuetur oratio per enumerationem, hoc modo: Quid? si leges loqui possent, nonne hæc apud vos quærerentur? Quidnam amplius desideratis, Judices, cum vobis hoc & hoc planum factum sit? In hoc quoque genere omnibus eisdem modis uti licebit. Commune autem præceptum hoc datur ad enumerationem, ut ex unaquaque argumentatione, quoniam tota iterum dici non potest, id eligatur, quod erit gravissimum, & unumquodque quam brevissimum transeat; ut memoria, non oratio, renovata videatur.

LIII. Indignatio est oratio, per quam conficitur, ut in alicquem hominem magnum odium, aut in rem gravis offensio concitetur. In hoc genere illud primum intelligi volumus, posse omnibus ex locis iis, quos in confirmandi præceptis posuimus, tractari indignationem. Nam ex iis rebus, quæ personis, atque negotiis attributæ sunt, quævis amplificationes, & indignationes nasci possunt: sed tamen ea, quæ separatim de indignatione præcipi possunt, consideremus.

Primus locus sumitur ab auctoritate, cum commemoramus, quantæ curæ res ea fuerit Diis immortalibus, aut eis, quorum auctoritas gravissima debet esse. Qui locus sumetur ex fortibus, ex oraculis, vatibus, ostentis, prodigiis, responsis, similibus rebus. Item ex majoribus nostris, regibus, civitatibus, gentibus, hominibus sapientissimis, senatu, populo, legum scriptoribus. Secundus locus est, per quem, illa res ad quos pertineat, cum amplificatione, per indignationem, ostenditur: an ad omnes, an ad majorem partem, quod atrocissimum est; an ad superiores, quales sunt ii, quorum

ex auctoritate indignatio fumitur, quod indignissimum est; an ad pares animo, fortuna, corpore, quod iniquissimum est; an ad inferiores, quod superbissimum est. Tertius locus est, per quem quarimus, quidnam sit eventurum, si idem cæteri faciant: & simul ostendimus, huic si concessum sit, multos æmulos ejusdem audaciæ futuros: ex quo, quid mali sit eventurum, demonstrabimus. Quartus locus est, per quem demonstramus, multos alacres expectare, quid statuatur, ut ex eo, quod uni concessum sit, sibi quoque tali de re quid liceat, intelligere possint. Quintus locus est, per quem ostendimus, cæteras res perperam constitutas, intellecta veritate, commutatas corrigi posse: hanc esse rem, quæ si fit semel judicata, neque alio commutari judicio, neque ulla potestate corrigi possit. Sextus locus est, per quem consulto, & de industria factum esse demonstratur, & illud adjungitur, voluntario maleficio veniam dari non oportere: imprudentiæ concedi nonnuquam convenire. Septimus locus est, per quem indignamur, quod tetrum, crudele, nefarium, tyrannicum factum esse dicamus, per vim, per manum opulentam, quæ res ab legibus, & ab æquabili jure remotissima sit.

LIV. Octavus est locus, per quem demonstramus, non vulgare, neque factitatum esse, ne ab audacissimis quidem hominibus, id maleficium, de quo agitur. Atque id a feris quoque hominibus, & a barbaris gentibus, & immanibus bestiiis remotum esse. Hæc erunt, quæ in parentes, liberos, conjuges, consanguineos, supplices, crudeliter facta dicentur; & deinceps si qua proferantur in majores natu, in hospites, in vicinos, in amicos; in eos, quibuscum vitam egeris; in eos, apud quos educatus sis; in eos, a quibus eruditus; in mortuos, in miseros, & misericordia dignos, in homines claros, nobiles, & honore usos; in eos, qui neque lædere alium, nec se defendere potuerunt, ut in pueros, senes, mulieres: quibus omnibus acriter excitata indignatio, summum in eum, qui violarit horum aliquid, odium commovere poterit. Nonus locus est, per quem cum aliis, quæ constat esse peccata, hoc quo de quæstio est, comparatur; & ita per contentio-

nem,

nem, quanto atrocius, & indignius sit illud, de quo agitur, ostenditur. Decimus locus est, per quem omnia, quæ in negotio gerendo acta sunt, quæque post negotium consecuta sunt, cum uniuscujusque indignatione, & criminatione colligimus, & rem verbis quam maxime ante oculos ejus, apud quem dicitur, ponimus, ut id, quod indignum est, perinde illi videatur indignum, ac si ipse interfuerit, ac præsens viderit. Undecimus locus est, per quem ostendimus, ab eo factum, a quo minime oportuerit, & a quo, si alius faceret, prohiberi conveniret. Duodecimus locus est, per quem indignamur, quod nobis hoc primis acciderit, nec alicui unquam usu evenerit. Tertiusdecimus locus est, si cum injuria contumelia juncta demonstratur, per quem locum in superbiam & arrogantiam odium concitatur. Quartusdecimus locus est, per quem petimus ab iis, qui audiunt, ut ad suas res nostras injurias referant: si ad pueros pertinebit, de liberis suis cogitent: si ad mulieres, de uxoribus: si ad senes, de patribus, aut parentibus. Quintusdecimus locus est, per quem dicimus, inimicis quoque & hostibus ea, quæ nobis acciderint, indigna videri solere. Et indignatio quidem his fere de locis gravissime fumetur.

LV. Conquestionis autem hujusmodi de rebus partes petere oportebit. Conquestio est oratio auditorum misericordiam captans. In hac primum animum auditoris mitem, & misericordem conficere oportet, quo facilius conquestione commoveri possit. Id locis communibus efficere oportebit, per quos fortunæ vis in omnes, & hominum infirmitas ostenditur: qua oratione habita graviter, & sententiose, maxime demittitur animus hominum, & ad misericordiam comparatur; cum in alieno malo suam infirmitatem considerabit.

Deinde primus locus est misericordiæ, per quem quibus in bonis fuerint, & nunc, quibus in malis sint, ostenditur. Secundus, qui in tempora tribuitur, per quem, quibus in malis fuerint, & sint, & futuri sint, demonstratur. Tertius, per quem unumquodque deploratur incommodum, ut in morte filii, pueritiæ delectatio, amor, spes, solatium, educatio,

& , si qua simili in genere , quolibet de incommodo per con-
 questionem dici poterunt . Quartus , per quem res turpes , &
 humiles , & illiberales proferentur , & indigna atate , genere ,
 fortuna , pristino honore , beneficiis ; quas passi , perpeffurive
 sint . Quintus est , per quem omnia ante oculos fingillatim
 incommoda ponentur , ut videatur is , qui audit , videre , &
 re quoque ipsa , quasi adfit , non verbis solum , ad misericor-
 diam ducatur . Sextus , per quem , præter spem in miseris
 demonstratur esse ; & , cum aliquid exspectaret , non modo id
 non adeptum esse , sed in fummas miserias incidisse . Septi-
 mus , per quem ad ipsos , qui audiunt , similem casum con-
 vertimus , & petimus , ut de suis liberis , aut parentibus , aut
 aliquo , qui illis carus debeat esse , nos cum videant , record-
 dentur . Octavus , per quem aliquid dicitur esse factum , quod
 non oportuerit : aut non factum , quod oportuerit , hoc mo-
 do : Non affui , non vidi , non postremam ejus vocem audi-
 vi , non extremum ejus spiritum excepi . Item , Inimicorum
 in manibus mortuus est , hostili in terra turpiter jacuit inse-
 pulsus , a feris diu vexatus , communi quoque honore in mor-
 te caruit . Nonus , per quem oratio ad mutas & expertes a-
 nimi res refertur ; ut , si ad equum , domum , vestem , ser-
 monem alicujus accommodes , quibus animus eorum , qui au-
 diunt , & aliquem dilexerunt , vehementer commovetur . De-
 cimus , per quem inopia , infirmitas , solitudo demonstratur .
 Undecimus , per quem aut liberorum , aut parentum , aut sui
 corporis sepeliendi , aut alicujus ejusmodi rei commendatio fit .
 Duodecimus , per quem disjunctio deploratur ab aliquo , cum
 deducaris ab eo , quicum libentissime vixeris , ut a parente ,
 filio , fratre , familiari . Tertiusdecimus , per quem cum indi-
 gnatione conquerimur , quod ab iis , a quibus minime conve-
 niat , male tractemur , propinquis , amicis , quibus benefecerim-
 us , quos adjuutores fore putaverimus , aut a quibus indignum
 est , ut servis , libertis , clientibus , supplicibus .

LVI. Quartusdecimus , qui per obsecrationem sumitur : in
 quo orantur modo illi , qui audiunt , humili & supplici ora-
 tione , ut misereantur . Quintusdecimus , per quem non no-
 stras ,

stras , sed eorum , qui cari nobis debent esse , fortunas conque-
 ri nos demonstramus . Sextusdecimus est , per quem animum
 nostrum in alios misericordem esse ostendimus ; & tamen am-
 plum , & excelsum , & patientem incommodorum esse , & fu-
 turum , si quid acciderit , demonstramus . Nam sæpe virtus ,
 & magnificentia , in qua gravitas & auctoritas est , plus pro-
 ficat ad misericordiam commovendam , quam humilitas , &
 obsecratio . Commotis autem animis , diutius in conquestione
 morari non oportebit . Quemadmodum enim dixit rhetor A-
 pollonius , *lacryma nihil citius avescit* . Sed quoniam & satis ,
 ut videtur , de omnibus partibus orationis diximus ; & hu-
 jus voluminis magnitudo longius processit ; quæ sequuntur de-
 inceps , in secundo libro dicemus .

